

7. Ozhegov S. Slovar` russkovo y`azy`ka / Pod red. N.Yu. Shvedovoy`. – M.: Sovietskay`a encyklopedia, 1973. – 846 c.

8. Khutorskoy` A.V. Kluchovy`y`e kompetency`y` kak komponent lichnostno-orientirovannoy` parady`gmy` obrazovaniya` / A.V. Khutorskoy` // Uchenik v obshcheobrazovatelnoy` shkole. – 2002. – С. 135-157.

9. Sharipov F. Professional'nay`a kompetentnost` prepodavat`el'a vuza / F.V. Sharipov // Vysshoy`e obrazovaniy`e sievodnia. – 2010. – No1. – С. 70-75.

Sugonyako O. Ekspansiya inozemnogo kapitalu: poshuk miry` // Uryadovy`j kur'yer. – 2006. [Elektronny`j resurs]. – Rezhy`m dostupu: http://aub.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=162&menu=119&Itemid=74.

7. Podchesova V. Inozemny`j kapital na bankivs`komu ry`nku Ukrainy` / V. Podche`sova, Yu. Sy`dorenko // Social'no-ekonomichni problemy` i derzhava. – 2012. – Vy`p. 2(7). – с. 257–263. [Elektronny`j resurs]. – Rezhy`m dostupu : <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2012/12pvybru.pdf>.

Рецензент: Мельник О.Г., д.е.н., професор, завідувач кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності Навчально-наукового інституту економіки і менеджменту Національного університету «Львівська політехніка».

5.05.2015

УДК 33.336:336.011

Гросул Вікторія, Филипенко Олена, Баламут Ганна
**ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
ПІДПРИЄМСТВА**

В статті розглянуто та проаналізовано теоретичні аспекти формування поняття «фінансово-економічна безпека підприємства», проведено розмежування понять «економічна безпека підприємства», «фінансова безпека підприємства» та «фінансово-економічна безпека підприємства». Аналізуючи різні підходи вчених до визначення сутності поняття «фінансово-економічна безпека» зроблено висновок,

що переважна їх частина представляє два підходи: перший підхід базується на використанні поняття загрози, а другий – на поняттях досягнення прибутку. З погляду авторів перший та другий підходи чітко відображають сутність фінансово-економічної безпеки підприємства. Відповідно до таких підходів під фінансово-економічною безпекою підприємства будемо розуміти рівень стабільності економічного та фінансового розвитку господарюючого суб'єкта; рівень захищеності від зовнішніх та внутрішніх загроз в процесі прийняття та запровадження управлінських рішень.

Ключові слова: фінансово безпека, економічна безпека, фінансово-економічна безпека, підприємство, стійкість, стабільність, збалансованість.

Гросул Виктория, Филипенко Елена, Баламут Анна
**ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ
СУЩНОСТИ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ
БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ**

В статье рассмотрены и проанализированы теоретические аспекты формирования понятия «финансово-экономическая безопасность предприятия», проведено разграничение понятий «экономическая безопасность предприятия», «финансовая безопасность предприятия» и «финансово-экономическая безопасность предприятия». Анализируя различные подходы ученых к определению сущности понятия «финансово-экономическая безопасность» сделан вывод, что большинство авторов придерживаются двух подходов: первый подход базируется на использовании понятия угрозы, а второй – на понятии достижения прибыли. С точки зрения авторов первый и второй подходы четко отражают сущность финансово-экономической безопасности предприятия. Согласно таким подходам под финансово-экономической безопасностью предприятия будем рассматривать уровень стабильности экономического и финансового развития хозяйствующего субъекта; уровень защищенности от внешних и внутренних угроз в процессе принятия и введения управленческих решений.

Ключевые слова: финансовая безопасность, экономическая безопасность, финансово-экономическая безопасность, предприятие, устойчивость, стабильность, сбалансированность.

THEORETICAL APPROACHES TO DEFINING THE ESSENCE FINANCIAL AND ECONOMIC SAFETY ENTERPRISE

The article describes and analyzes the theoretical aspects of the formation of the concept of «financial and economic security», held distinction between «economic security», «financial security of the company» and «financial and economic security». By analyzing the different approaches to defining the essence of scientific concept of «financial and economic security», it concluded that most authors adhere to two approaches: The first approach is based on using the concept of threat, and the second – on the notion of achieving profits. From the perspective of the authors of the first and second approaches clearly reflect the essence of the financial and economic security. According to these approaches for financial and economic security of the enterprise we will consider the level of stable economic and financial development of the business entity; the level of protection from external and internal threats in the adoption and management decisions.

Keywords: financial safety, safety economic, financial and safety of economic, enterprise, strength, stability, balance.

Постановка проблеми. В умовах фінансової кризи, яка характеризується великим коливанням факторів внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства, загрозами його фінансових інтересів з боку окремих суб'єктів господарювання, високим рівнем фінансових ризиків, одним з актуальних напрямів управлінської діяльності підприємства є забезпечення його життєдіяльності. Однією зі основних складових є фінансово-економічна безпека підприємства.

Сьогодні бізнес функціонує в умовах нестабільності та мінливості навколишнього середовища. Агресивний вплив на безпосереднє оточення – ставлять перед керівником підприємства все більш нелегкі завдання, пов'язані з ефективним використанням ресурсів, розвитком підприємства за рахунок його як внутрішнього так і зовнішнього росту.

Забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства є досить актуальним питанням в сучасних умовах господарювання, так як останнім часом все частішими стають випадки недобробросовісної конкуренції, фіктивного підприємництва, рейдерських атак, які є

загрозою нормальному функціонуванню і розвитку торговельного підприємства [1].

Постановка завдання. Дослідження поняття «фінансово-економічна безпека» і вироблення загальних принципів організації забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств є об'єктивною необхідністю. А також, дивлячись на сучасний стан економіки України та нестабільний характер зовнішнього середовища – все це пояснює підвищений інтерес до даної теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання фінансово-економічної безпеки підприємства активно досліджується багатьма авторами. Свій науковий доробок у розвиток теорії фінансово-економічної безпеки внесли такі вчені: Л. Абалкін, О. Барановський, І. Бланк, Л. Біркен, І. Білько, М. Білик, Т. Василюв, Е. Гудвін, В. Геєць, О. Грунін, К. Девіс, А. Козаченко, Т. Лоурі, А. Ляшенко, Б. Мізюк, В. Мунтян, О. Новикова, В. Пономарьов, В. Сенчагов, В. Шликов, Й. Шумпетер, Л. Шемаєва, А. Шаваєв та багато інших.

Незважаючи на популярність категорії «фінансово-економічна безпека», серед науковців існують розбіжності щодо сутності цієї комплексної категорії.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Наявність різноманітних підходів до визначення сутності поняття «фінансово-економічна безпека» об'єктивною мірою свідчить про існування ряду невирішених та дискусійних питань та вимагає проведення подальших наукових розробок та пошуку єдиного підходу до трактування такої економічної категорії, як «фінансово-економічна безпека підприємства».

Виклад основного матеріалу дослідження. Існуючі в науковій літературі визначення та підходи до трактування сутності категорії «фінансово-економічна безпека» доводять, що вони переважно засновані на взаємопов'язаних категоріях «економічна безпека» та «фінансова безпека».

Для формулювання власного бачення досліджуваної категорії доцільним є визначення сутності та характеристик складових компонентів поняття.

Основоположною категорією понятійного апарату фінансово-економічної безпеки підприємства є «економічна безпека» – стан найбільш ефективного використання ресурсів для подолання загроз і

забезпечення стабільного функціонування підприємства сьогодні і в майбутньому [1].

Але в економічній літературі немає єдиного визначення поняття «економічна безпека підприємства». З метою систематизації та структурування необхідно провести поглиблений теоретичний аналіз досліджуваного поняття (табл. 1).

Таблиця 1

Систематизація визначень наукового поняття «економічна безпека підприємства»

Автор	Визначення
1	2
Підхід перший: поняття «економічна безпека підприємства» розглядають як стан ефективного використання ресурсів	
С.Н. Ілляшенко, Т.Б. Кузенко	Стан ефективного використання його ресурсів і існуючих ринкових можливостей, що дозволяє запобігати внутрішнім і зовнішнім загрозам і забезпечувати його тривале виживання і стійкий розвиток на ринку відповідно до обраної місії [11, 12].
З.С. Варналій	Забезпечення найбільш ефективного використання ресурсів суб'єкта господарювання для запобігання загрозам і створення умов для стабільного функціонування основних його елементів [13].
А.В. Кірієнко	Стан оптимального для підприємства рівня використання його економічного потенціалу, за якого діючі та/або можливі збитки виявляються нижчими за встановлені підприємством межі [14].
О.А. Грунін	Стан господарчого суб'єкта, при якому він при найбільш ефективному використанні корпоративних ресурсів досягає запобігання, послаблення або захисту від існуючих небезпек та загроз або інших непередбачених обставин і в основному забезпечує досягнення цілей бізнесу в умовах конкуренції та господарчого ризику [13].
В.Л. Ортинський	Захищеність потенціалу підприємства (виробничого, організаційно-технічного, фінансово-економічного, соціального) від негативної дії зовнішніх і внутрішніх чинників, прямих або непрямих економічних загроз, а також здатність суб'єкта до відтворення [15].
Підхід другий: поняття «економічна безпека підприємства» розглядають як стан виробничої системи	
В. Тамбовцев	Сукупність властивостей стану виробничої підсистеми економічної системи, яка забезпечує можливість досягнення цілей всієї системи [16].
Ю. Лисенко, С. Міщенко	Стан виробничо-економічної системи, при якому функціонують механізми запобігання чи зменшення ступеня впливу погроз стабільності функціонування і розвитку підприємства [17].
З. Стаховяк	Такий стан розвитку економічної системи, який забезпечує її ефективне функціонування засобом належного використання внутрішніх та зовнішніх чинників, а також здатність результативного протистояння негативному зовнішньому впливу [18].

Продовж. табл. 1

1	2
Підхід третій: поняття «економічна безпека підприємства» розглядають як наявність конкурентних переваг	
В.В. Белокуров	Наявність конкурентних переваг, зумовлених відповідністю матеріального, фінансового, кадрового, техніко-технологічного потенціалів і організаційної структури підприємства до його стратегічних цілей і завдань [19].
Підхід четвертий: поняття «економічна безпека підприємства» розглядають як стан економічного розвитку	
Р. Дацків	Такий стан економічного розвитку суб'єктів господарювання (особи, держави, організації), який забезпечує йому гармонійний розвиток і ефективне використання шансів і усунення загроз [20].
Підхід п'ятий: поняття «економічна безпека підприємства» розглядають як гармонізацію економічних інтересів	
Г.В. Козаченко, В.П. Пономарьова, О.М. Ляшенко	Міра гармонізації в часі й просторі економічних інтересів підприємства з інтересами пов'язаних з ним суб'єктів навколишнього середовища, які діють поза межами підприємства [21].
Підхід шостий: поняття «економічна безпека підприємства» розглядають як стан захищеності діяльності підприємства	
Д. Ковальов, Т. Сухорукова	Захищеність діяльності підприємства від негативних впливів зовнішнього середовища, а також здатність швидко усунути різноманітні загрози чи пристосуватися до існуючих умов, що не позначаються негативно на його діяльності [11].
І.Л. Плетникова	Стан захищеності його діяльності від зовнішніх і внутрішніх загроз, а також здатність адаптуватися до існуючих умов, які не впливають негативно на його діяльність [15].
Підхід сьомий: поняття «економічна безпека підприємства» розглядають як стан захищеності інтересів	
Енциклопедія економічної безпеки	Стан захищеності життєво важливих інтересів системи від недобросовісної конкуренції, протиправної діяльності кримінальних формувань та окремих осіб, здатність протистояти внутрішнім та зовнішнім загрозам, зберігати стабільність функціонування та розвитку відповідно до його стратегічних цілей [10].
В. Шликов	Стан захищеності життєво важливих інтересів підприємства від реальних і потенційних джерел небезпеки або економічних погроз [22].
О.В. Раздіна	Комплекс заходів, які сприяють підвищенню фінансової стійкості господарюючих суб'єктів в умовах ринкової економіки, що захищають їхні комерційні інтереси від впливу негативних ринкових процесів [23].

Таким чином, проаналізувавши формулювання досліджуваного поняття багатьма вітчизняними вченими, можна зробити висновок, що економічна безпека підприємства – це комплексна характеристика, під

якою розуміють рівень захищеності всіх видів потенціалу підприємства від внутрішніх та зовнішніх загроз, що забезпечує стабільне функціонування та ефективний розвиток і потребує управління з боку керівництва підприємства. Зміст даного поняття містить у собі систему засобів, які забезпечують конкурентостійкість та економічну стабільність підприємства, а також сприяють підвищенню рівня добробуту працівників [24].

Другою фундаментальною категорією понятійного апарату фінансово-економічної безпеки підприємства є фінансова безпека. Сутність категорії «фінансова безпека підприємства» можна трактувати з різних позицій:

- ступінь захищеності фінансових інтересів підприємства на усіх рівнях фінансових відносин;
- стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової, інвестиційної, митно-тарифної і фондової систем, які характеризуються збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю попередити зовнішню фінансову експансію, забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи і економічне зростання;
- створення таких умов функціонування підприємства при яких зведено до мінімуму можливість зловживання фінансово-економічними та інформаційними ресурсами підприємства [2].

За висновками науковців, увага, яка приділяється сьогодні фінансовій безпеці, не випадкова. Зростаюча значущість формування системи фінансової безпеки як в Україні, так і в окремому регіоні зумовлена негативною динамікою розвитку процесів у соціально-економічній сфері. Зокрема, впродовж останніх років дедалі посилюється розлад системи державних фінансів та фінансів суб'єктів господарської діяльності. У результаті, проблема фінансової безпеки стає системною: вона торкається і зв'язує воедино окремі регіони країни, суб'єктів господарювання, політику, економіку, фінанси тощо [7, с. 185].

Слід відзначити, що єдності щодо тлумачення поняття «фінансова безпека» підприємства до цього часу не існує. Визначення суті фінансової безпеки деякими авторами наведено в таблиці 2.

Таблиця 2

Теоретичні підходи до визначення поняття «фінансова безпека» (побудовано за [8, 9])

Автор	Визначення
1	2
Підхід перший: поняття «фінансова безпека» розглядають як одну зі складових економічної безпеки	
О.І. Барановський	Важлива складова економічної безпеки держави, що базується на незалежності, ефективності й конкурентоспроможності фінансово-кредитної сфери України, яка відображається через систему критеріїв і показників її стану, що характеризують збалансованість фінансів, достатню ліквідність активів і наявність необхідних грошових і золотовалютних резервів.
О.Б. Трескунов	Полягає в здатності підприємства самостійно розробляти і проводити фінансову стратегію відповідно до цілей загальної корпоративної стратегії в умовах невизначеного і конкурентного середовища.
Р.С. Папехін	Визначає граничний стан фінансової стійкості, у якому необхідно перебувати підприємству для реалізації своєї стратегії, характеризується здатністю підприємства протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам
Підхід другий: фінансова безпека як самостійний об'єкт управління	
М.М. Єрмошенко, К.С. Горячева	Це фінансовий стан, котрий характеризується збалансованістю і якістю фінансових інструментів, технологій і послуг, стійкістю до загроз, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів, а також забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи.
Підхід третій: фінансова безпека як стан захищеності інтересів підприємства	
А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк	Це захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на всіх рівнях фінансових відносин, забезпеченість домашніх господарств, підприємств, організацій та установ фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення їхніх потреб і виконання фінансових зобов'язань.
І.О. Бланк	Це якісно детермінований рівень фінансового стану підприємства, що забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього й внутрішнього характеру, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії і створюють необхідні передумови фінансової підтримки його стійкого зростання в поточному й перспективному періодах.
О. Кириченко, Ю. Кім	Це фінансовий стан і фінансова стабільність, здатні забезпечити підприємству нормальний ефективний розвиток його діяльності.
Підхід четвертий – фінансова безпека як стан ефективного використання ресурсів підприємства	
Н.И. Реверчук	Це захист від можливих фінансових витрат і запобігання банкрутству підприємства, досягнення найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів. Саме фінансова безпека є провідною й вирішальною, оскільки за ринкових умов господарювання фінанси є рушієм будь-якої економічної системи.

Продовж. табл. 2

1	2
Л.Г. Мельник	Це досягнення найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів.
Л.І. Донець, Н.В. Ващенко	Це стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів підприємства, виражений у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості й рентабельності бізнесу, якості управління, використання основних і оборотних засобів підприємства, структури його капіталу, норми дивідендних виплат за цінними паперами підприємства, а також курсової вартості його цінних паперів як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського стану підприємства і перспектив його технологічного та фінансового розвитку.
О.В. Ареш'єва, Т.Б. Кузенко	Це стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів, виражений у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості й рентабельності бізнесу, якості управління та використання основних і оборотних коштів, структури його капіталу, норми виплат за цінними паперами підприємства, а також курсової вартості його цінних паперів як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського стану підприємства й перспектив його технологічного та фінансового розвитку.
С.Ф. Покропивний	Вважає, що серед функціональних складових економічної безпеки саме фінансова складова є провідною й вирішальною, і трактує її досягнення шляхом найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів.

Закладаючи в основу розуміння безпеки стан захищеності, зазначені трактування часто відрізняються у мотивувальній частині. Причину цього можна віднайти у побудові внутрішньої структури поняття економічної чи фінансової безпеки, яка складається з окремих елементів-характеристик. Вони є кількісними та якісними і відображають стан об'єкта з точки зору рівня його безпеки. Якісні характеристики орієнтують суб'єкт забезпечення на загальні критерії оцінювання: вище цього рівня чи нижче. Кількісні характеристики дають відносно чітке уявлення про межі переходу об'єкта з одного рівня безпеки в інший [9, с. 113].

Проаналізувавши основні економічні праці щодо визначення фінансово-економічної безпеки підприємства можна виділити такі варіанти формулювання базового поняття:

- збалансованість фінансових потоків і розрахункових відносин;
- стійкість і стабільність фінансово-економічного стану підприємства;
- кількісно та якісно детермінований рівень фінансового стану

підприємства.

Отже, фінансово-економічна безпека підприємства – це такий його фінансово-економічний стан, який забезпечує захищеність його фінансово-економічних інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз та створює необхідні фінансово-економічні передумови для стійкого розвитку в поточному та довгостроковому періодах [3].

На думку О.Л. Трухан фінансово-економічна безпека підприємства трактується одночасно з двох позицій – статичної (як результат діяльності підприємства на певну дату) та динамічної (розвиток підприємства в умовах фінансово-економічної безпеки у короткостроковій та довгостроковій перспективі) [4, с. 30].

О.В. Черниш визначає фінансово-економічну безпеку підприємства:

– по-перше, як комплексне поняття, яке інтегрує в собі систему заходів, механізм їх генерування та забезпечення й проявляється через відповідний стан, який характеризується стабільністю, адаптивністю та позитивною динамікою економічної та інших взаємопов'язаних систем підприємства»;

– по-друге, як «рівень захищеності від негативних впливів оточуючого середовища, який досягається за рахунок відповідності фінансового, кадрового, техніко-технологічного та економічного потенціалів стратегічним цілям та завданням підприємства» [5].

Так, проаналізувавши наведені визначення, можна констатувати, що незважаючи на різницю у формулюванні, спільним для авторів є трактування фінансово-економічної безпеки як таке, що відображає рівень фінансового та економічного стану підприємства, характеризується стійкістю до внутрішніх та зовнішніх загроз та передбачає найбільш ефективне використання наявних ресурсів підприємства.

Саме тому, можна погодитись з М.М. Єрмошенко та К.С. Горячевой, які зазначають, що фінансово-економічна безпека являє собою специфічний стан, який характеризується:

- по-перше, збалансованістю і якістю фінансових інструментів, технологій та послуг, котрі використовуються підприємством;
- по-друге, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз;
- по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, місії і завдань

достатніми обсягами фінансових ресурсів;

- по-четверте, вмінням забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи [6].

Висновки. Підводячи підсумки дослідження слід відзначити, що вище перелічені підходи до вивчення фінансово-економічної безпеки підприємства тісно переплітаються один з одним. Жоден з них неможливо назвати всеохоплюючим та досконалим. Кожний наступний дослідник додає до існуючих характеристик безпеки свої власні уточнення, але спільна ідея, яка впливає з усіх визначень, полягає в наступному: підтримка підприємства у стані фінансово-економічної безпеки – головна передумова стабільного розвитку бізнесу.

Отже, ми вважаємо, що фінансово-економічна безпека підприємства – це багатогранна економічна категорія, яка відображає:

– рівень стабільності економічного та фінансового розвитку господарюючого суб'єкта;

– рівень захищеності від зовнішніх та внутрішніх загроз в процесі прийняття та запровадження управлінських рішень.

Головна ціль фінансово-економічної безпеки підприємства полягає в тому, щоб гарантувати його стабільну максимально ефективну діяльність зараз і високий потенціал розвитку в майбутньому.

Література

1. Олейникова Е. А. Основы экономической безопасности (государство, регион, предприятие, личность): учеб. пособие / Е. А. Олейникова. – М. : ЗАО «Бизнес-школа «Интел-Синтез», 1997. – 288 с.

2. Горячева К. С. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки. / К. С. Горячева // Економіст. – 2003. – № 8. – С. 65–67.

3. Мойсеєнко І. П., Марченко О. М. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: навч. посібник. – Львів, 2011. – 380 с.

4. Трухан О. Л. Наукова інтерпретація функцій стратегічного управління підприємствами/ О. Л. Трухан // Вісник Хмельницького національного університету / Економічні науки. –2010. – № 1. – Т.2. – С. 29–35.

5. Васечко Л. І. Огляд понятійного апарату фінансово-економічної безпеки підприємства / Л. І. Васечко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – № 9. – С. 115 – 118.
6. Єрмошенко М. М. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємництво: монографія / М. М. Єрмошенко, К. С. Горячева. – К. : НАУ, 2010. – 232 с.
7. Коваленко М. А. Управління економічною безпекою регіону: сутність та механізм реалізації : монографія / М. А. Коваленко, І. І. Нагорна, Б. В. Сіленков. – Херсон : Олді-плюс, 2006. – 444 с.
8. Матвійчук Л. О. Концептуальні аспекти фінансової безпеки підприємства / Л. О. Матвійчук // Економічний вісник Донбасу. – 2009. – № 4. – С. 133–136.
9. Трескунов О. Б. Теоретичні аспекти фінансової безпеки промислових підприємств / О. Б. Трескунов // Культура народів Причерномор'я. – 2009. – № 172. – С. 111–115.
10. Економічна енциклопедія: У трьох томах / Ред. кол. С. В. Мочерний (відп.ред.) та ін. – Т. 1 – Київ, Видавничий центр «Академія», 2000. – 864 с.
11. Ковалев Д. Экономическая безопасность предприятия / Д. Ковалев, Т. Сухорукова. // Экономика Украины. – 1998. – № 10. – С. 48–51.
12. Кузенко Т. Б. Планування економічної безпеки підприємства в умовах ринкової економіки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01 / Т. Б. Кузенко. // Європейський ун-т фінансів, інформаційних систем, менеджменту і бізнесу. – К., 2004. – 18 с.
13. Грунин О. А. Экономическая безопасность организации: учеб. пособие / О. А. Грунин, С. О. Грунин. – СПб. Питер, 2002. – 160 с.
14. Варналій З. С. Економічна безпека: [навч. посіб.] / З. С. Варналій. – К. : Знання, 2009. – 647 с.
15. Оргинський В. Л. Економічна безпека підприємств, організацій та установ: навч. посібник / [В. Л. Оргинський, І. С. Керницький та ін.] – К. : Правова єдність, 2009. – 544 с.
16. Тамбовцев В. Л. Теории институциональных изменений: [учеб. пособие] / В. Л. Тамбовцев – М. : Инфра-М, 2009. – 160 с.
17. Лысенко Ю. Г. Механизмы управления экономической

безопасностью [Ю. Г. Лысенко, С. Г. Мищенко, Р. А. Руденский, А. А. Спиридонов]. – Донецк. : ДонНУ, 2002. – 178с.

18. Stachowiak Z. Teoria i praktyka mechanizmu bezpieczeństwa ekonomicznego państwa: [podręczniki szkolne] / Z. Stachowiak – Akademia Obrony Narodowej, 2012. – 220 p.

19. Белокуров В. В. Структура функциональных составляющих экономической безопасности предприятия [Электронный ресурс] / В. В. Белокуров. – Режим доступа : <http://www.safetyfactor.ru>.

20. Дацків Р. М. Економічна безпека держави в умовах глобальної конкуренції / Р. М. Дацків . – Львів : Центр Європи, 2006. – 159 с.

21. Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: монографія / Г. В. Козаченко, В. П. Понамарьов, О. М. Ляшенко. – К. : Лібра, 2003. – 280 с.

22. Шлыков В. В. Комплексное обеспечение экономической безопасности предприятия: [учеб. пособие] / В. В. Шлыков. – СПб. : «Алетейя», 1999. – 138с.

23. Раздина Е. В. Экономическая безопасность (сущность и тенденции развития): дис. канд. экон. наук: 08.00.01.– М.,1998. – 164 с.

24. Гапак Н. М. Суть та еволюція поняття «економічна безпека підприємства» / Н. М. Гапак, І. В. Дочинець – Науковий вісник Ужгородського університету, 2014. – С. 68–73.

1. Olejny`kova E. A. Osnovi ekonomy`cheskoj bezopasnosty` (gosudarstvo, regy`on, predpry`yaty`e, ly`chnost`): ucheb. posoby`e / E. A. Olejny`kova. – M. : ZAO «By`znes-shkola «Y`ntel-Sy`ntez», 1997.– 288 s.

2. Goryacheva K. S. Finansova bezpeka pidpny`emstva. Sutnist` ta misce v sy`stemi ekonomichnoyi bezpeky`. / K. S. Goryacheva // Ekonomist. – 2003. – # 8. – S. 65–67.

3. Mojseyenko I. P., Marchenko O. M. Upravlinnya finansovo-ekonomichnoyu bezpekoju pidpny`emstva: navch. posibny`k. – L`viv, 2011. – 380 s.

4. Truxan O. L. Naukova interpretaciya funkcij strategichnogo upravlinnya pidpny`emstvamy`/ O. L. Truxan // Visny`k Xmel`ny`cz`kogo nacional`nogo universy`tetu / Ekonomichni nauky`. –2010. – # 1. – Т.2. – С. 29–35.

5. Vasechko L. I. Oglyad ponyatijnogo aparatu finansovo-ekonomichnoyi bezpeky` pidpry`yemstva / L. I. Vasechko // Formuvannya ry`nkovy`x vidnosy`n v Ukraini. – 2012. – # 9. – S. 115 – 118.

6. Yermoshenko M. M. Finansova skladova ekonomichnoyi bezpeky`: derzhava i pidpry`yemny`czstvo: monografiya / M. M. Yermoshenko, K. S. Goryacheva. – K. : NAU, 2010. – 232 s.

7. Kovalenko M. A. Upravlinnya ekonomichnoyu bezpekoyu regionu: sutnist` ta mexanizm realizaciyi : monografiya / M. A. Kovalenko, I. I. Nagorna, B. V. Silenkov. – Xerson : Oldi-plyus, 2006. – 444 s.

8. Matvijchuk L. O. Konceptual`ni aspekty` finansovoyi bezpeky` pidpry`yemstva / L. O. Matvijchuk // Ekonomichny`j visny`k Donbasu. – 2009. – # 4. – S. 133–136.

9. Treskunov O. B. Teorety`chni aspekty` finansovoyi bezpeky` promy`slovy`x pidpry`yemstv / O. B. Treskunov // Kul`tura narodov Pry`chernomor`ya. – 2009. – # 172. – S. 111–115.

10. Ekonomichna ency`klopediya: U tr`ox tomax / Red. kol. S. V. Mocherny`j (vidp.red.) ta in. – T. 1 – Ky`yiv, Vy`davny`chy`j centr «Akademiya», 2000. – 864 s.

11. Kovalev D. Ekonomy`cheskaya bezopasnost` predpry`yaty`ya / D. Kovalev, T. Suxorukova. // Ekonomy`ka Ukraini. – 1998. – # 10. – S. 48–51.

12. Kuzenko T. B. Planuvannya ekonomichnoyi bezpeky` pidpry`yemstva v umovax ry`nkovoyi ekonomiky`: avtoref. dy`s. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ekon. nauk: specz. 08.06.01 / T. B. Kuzenko. // Yevropejs`ky`j un-t finansiv, informacijny`x sy`stem, menedzhmentu i biznesu. – K., 2004. – 18 s.

13. Gruny`n O. A. Ekonomy`cheskaya bezopasnost` organy`zacy`y`: ucheb. posoby`e / O. A. Gruny`n, S. O. Gruny`n. – SPb. : Py`ter, 2002. – 160 s.

14. Varnalij Z. S. Ekonomichna bezpeka: [navch. posib.] / Z. S. Varnalij. – K. : Znannya, 2009. – 647 s.

15. Orty`ns`ky`j V. L. Ekonomichna bezpeka pidpry`yemstv, organizacij ta ustanov: navch. posibny`k / [V. L. Orty`ns`ky`j, I. S. Kerny`cz`ky`j ta in.] – K. : Pravova yednist`, 2009. – 544 s.

16. Tambovcev V. L. Teory`y` y`nsty`tucy`onal`ny`x y`zmeneny`j: [ucheb. posoby`e] / V. L. Tambovcev – M. : Y`nfra-M, 2009. – 160 s.

17. Lisenko Yu. G. Mexany`zmi upravleny`ya ekonomy`cheskoj

bezopasnost`yu [Yu. G. Lisenko, S. G. My`shhenko, R. A. Rudensky`j, A. A. Spy`ry`donov]. – Doneczk. : DonNU, 2002. – 178s.

18. Stachowiak Z. Teoria i praktyka mechanizmu bezpiecze`nstwa ekonomicznego pa`nstwa: [podr`eczniki szkolne] / Z. Stachowiak – Akademia Obrony Narodowej, 2012. – 220 r.

19. Belokurov V. V. Struktura funkcy`onal`nykh sostavlyayushhy`x ekonomy`cheskoj bezopasnosty` predpry`yaty`ya [Elektronnij resurs] / V. V. Belokurov. – Rezhym` dostupa : <http://www.safetyfactor.ru>.

20. Daczkiw R. M. Ekonomichna bezpeka derzhavy` v umovax global`noyi konkurenciyi / R. M. Daczkiw . – L`viv : Centr Yevropy`, 2006. – 159 s.

21. Kozachenko G. V. Ekonomichna bezpeka pidpny`emstva: sutnist` ta mexanizm zabezpechennya: monografiya / G. V. Kozachenko, V. P. Ponamar`ov, O. M. Lyashenko. – K. : Libra, 2003. – 280 s.

22. Shlikov V. V. Kompleksnoe obespecheny`e ekonomy`cheskoj bezopasnosty` predpny`yaty`ya: [ucheb. posoby`e] / V. V. Shlikov. – SPb. : «Aletejya», 1999. – 138s.

23. Razdy`na E. V. Ekonomy`cheskaya bezopasnost` (sushhnost` y` tendency`y` razvy`ty`ya): dy`s. kand. ekon. nauk: 08.00.01. – M.,1998. – 164 s.

24. Gapak N. M. Sut` ta evolyuciya ponyattya «ekonomichna bezpeka pidpny`emstva» / N. M. Gapak, I. V. Dochy`necz` – Naukovy`j visny`k Uzhgorods`kogo univerty`tetu, 2014. – S. 68–73.

Рецензент: Кузнєцова І.О., д.е.н., професор, зав. каф. МО і ЗЕД Одеського національного економічного університету

18.05.2015

УДК 331.101.3:656.2

Калініченко Анастасія

ВПЛИВ МОТИВАЦІЇ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ

Як показує досвід передових країн, важливою ознакою сучасного суспільства є пріоритетна увага до персоналу – провідного чинника виробництва, який є одним з основних резервів економічного зростання та конкурентоспроможності підприємства. Мотивація